

سند سیاست‌ها و شاخص‌های برنامه‌ای سال ۱۳۹۵: سال خواندن

مقدمه

نهاد کتابخانه‌های عمومی در دو سال گذشته، توانست تا حدی زیرساخت‌های لازم برای ارائه خدمات باکیفیت در کتابخانه‌ها را فراهم کند. این امر از یک سو بوسیله بهبود معیشت و ارتقای منزلت اجتماعی کتابداران، در پرتو سیاست کتابدار محوری، تحقق پیدا کرده و از سوی دیگر با ارائه آموزش‌های متنوع در حوزه‌های مختلف، سعی شد، کتابداران عزیز قسمتی از دانش لازم برای ارائه خدمات با کیفیت را به دست آورند. از نتیجه این فعالیت و با استمداد از عنایات لایزال الاهی، در سال ۱۳۹۵ که «سال خواندن» نام‌گذاری شده است، برآنیم با ارائه خدمات متنوع و با کیفیت و نیز بالابردن جذابیت‌های کتابخانه‌ها با محوریت «خواندن» فعالیت‌های برنامه‌ای نهاد را متمرکز کنیم. بر این اساس سیاست‌ها و شاخص‌های برنامه‌ای سال خواندن به شرح ذیل اعلام می‌شود.

الف: اصول کلی حاکم بر فعالیت‌های نهاد در سال ۱۳۹۵

- ۱- اصل ترویج و تبلیغ تجربه مثبت خواندن با تمرکز بر لذت خواندن و نشان دادن سودمندی‌های خواندن؛
- ۲- اصل تبدیل کتابخانه عمومی به پاتوقی برای خواندن و ارائه خدمات مبتنی بر محوریت فضای کتابخانه؛
- ۳- طراحی، اقدام و ارتقای فعالیت‌های ترویجی و تبلیغی حول موضوع خواندن با محوریت قراردادن اولویت‌های محلی؛
- ۴- اصل معرفی سبک زندگی مطالعه‌محور؛
- ۵- اصل فعال‌سازی اعضا موجود؛

ب: سیاست‌ها و شاخص‌های بخش‌های مختلف

۱- فضا

سیاست: بهبود کیفیت فیزیکی کتابخانه‌ها نسبت به توسعه صرف فیزیکی و افزایش مترای، در اولویت قرار دارد (پشتیبان اصل ۱ و ۲).

شاخص: به ازای ساخت و تاسیس یک کتابخانه در استان، بین ۳ تا ۵ کتابخانه نوسازی و شاداب‌سازی شود.
سیاست: اولویت کلنگ‌زنی، تاسیس و احداث کتابخانه جدید به این ترتیب است: ۱. شهرها و روستاهای فاقد کتابخانه، ۲. شهرهایی که ظرفیت فعال آنها برابر ۵۰ درصد ظرفیت اسمی^۱ باشد.
تبصره: هرگونه اتخاذ تصمیم در این حوزه منوط به هماهنگی و اخذ مجوز از ستاد مرکزی نهاد است.

۲- کتابخانه

سیاست: محل اصلی اجرای فعالیت‌های فرهنگی، برنامه‌های ترویجی و خدمات، «کتابخانه‌ها و محیط محصور در شعاع خدماتی کتابخانه‌ها^۲» است (پشتیبان اصل ۲ و ۳).

^۱ بیشینه مقدار اعضای که مجموعه کتابخانه‌های یک شهر می‌تواند به آنها خدمات بدهند (پیوست ۱).
^۲ شعاع خدمات کتابخانه‌های شهری عبارت است از مساحت محصور در ۱.۵ الی ۲ کیلومتری با مرکزیت کتابخانه. در کتابخانه‌های روستایی این شعاع کل روستا را در بر می‌گیرد.

شاخص: در هر استان حداقل ۷۰ درصد از برنامه‌ها (از نظر زمان و بودجه) باید در محیط کتابخانه انجام گیرد. برای همین باید در گزارش همه برنامه‌ها، «محل اجرا» به عنوان یکی از فیلدهای اطلاعاتی ضروری گنجانده شود.

۳- عضو

سیاست: مخاطب اصلی فعالیت‌ها، برنامه‌ها و خدمات در کلیه سطوح نهاد، در درجه اول اعضا و در درجه دوم ساکنان شعاع خدماتی کتابخانه‌ها هستند (پشتیبان اصل ۵).

شاخص: در هر استان حداقل ۸۰ درصد از مخاطبان باید اعضا و ساکنان شعاع خدماتی کتابخانه‌ها هستند. برای همین باید در گزارش کلیه برنامه‌ها، «ترکیب جمعیتی مخاطبان» به عنوان یکی از فیلدهای اطلاعاتی ضروری گنجانده شود.

۴- کتابدار

سیاست: برنامه‌ها باید به گونه‌ای تنظیم شوند که منجر به افزایش توان خدمات‌دهی کتابداران به اعضا شود. این سیاست یکی از محورهای اصلی ارزیابی عملکرد و تشویق کتابداران خواهد بود و یکی از شاخص‌های اصلی نظام رتبه‌بندی کتابداران خواهد بود. (پشتیبان اصل ۲ و ۵).

شاخص: هر کتابدار موظف است حداقل از ۶۲۵ عضو^۳ پشتیبانی کند.

۵- خدمات

سیاست: افزایش تنوع خدمات کتابخانه‌ای^۴ به منظور بالابردن جذابیت کتابخانه و نگهداری و فعال‌سازی اعضا جذب شده (پشتیبان اصل ۲ و ۵).

شاخص: هر کتابخانه به ازای هر کتابدار^۵ باید حداقل یک برنامه در طول ۲ هفته برگزار کند.

شاخص: هر استان بر حسب مقدمات و زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، موظف است تا ۱۰ درصد از کتابخانه‌ها را به خدمات اینترنتی وای‌فای رایگان مجهز کند.

۶- منابع

سیاست: در گزینش منابع نیاز و خواست کاربران و لذت‌بخش بودن محتوای منابع نسبت به سایر مولفه‌ها در اولویت قرار دارد (پشتیبان اصل ۱).

شاخص: میانگین نسبت تعداد امانت به تعداد نسخه در بازه زمانی یک ساله برای هر عنوان کتاب حداقل ۱.۸ باشد.

شاخص: ۱۵ درصد از اعتبارات نهاد، با نظارت اداره کل منابع صرف تهیه منابع اطلاعاتی (اعم از کتاب، نشریه، منابع چندرسانه‌ای و ...) باید شود.

۷- پژوهش و آموزش

سیاست: کلیه پژوهش‌ها و آموزش‌ها در نهاد ناظر بر اصول کلی فعالیت‌های نهاد در سال ۱۳۹۵ باید باشد (پشتیبان کلیه اصول).

شاخص: یک درصد از اعتبارات استانی و ستاد، باید با نظارت اداره کل پژوهش و نوآوری در امور پژوهش و آموزش شود. (مطابق آیین‌نامه‌های سند برنامه سال ۱۳۹۵ دولت)

۸- برنامه‌های فرهنگی، خدمات جنبی و تبلیغات

سیاست: کلیه برنامه‌های فرهنگی، خدمات جنبی و تبلیغاتی در نهاد باید ناظر بر اصول کلی حاکم بر فعالیت‌های نهاد در سال ۱۳۹۵ باشد که مطابق با دستورالعمل‌های اداره کل فرهنگی است و آزادی عمل، خلاقیت و نوآوری، و

^۳ ۲۵ درصد از ظرفیت اسمی

^۴ آرائه خدماتی نظیر جمع‌خوانی، قصه‌گویی، دیدار با نویسنده، امضای کتاب، باشگاه‌های کتابخوانی، کتابخوان و ... با رویکرد کتابخانه محوری و عضو محوری.

^۵ در اینجا منظور از کتابدار فردی است که مستقیماً با اعضای کتابخانه ارتباط دارد و شامل کتابدار بخش امانت، مرجع، کودک، نابینایان و ... است. کتابدارانی که فقط خدمات فنی و پشتیبانی و اداری انجام می‌دهند از این تعریف مستثنی هستند.

اختیار در اقدام برای استان‌ها و شهرستان‌ها اصل ضروری در اجرای این سیاست است. (پشتیبان کلیه اصول با محوریت اصل ۳ و ۴).

شاخص: هر شهرستان در هر ماه باید یک برنامه فرهنگی در حوزه خواندن برای جذب اعضا شهرستان برگزار کند. مخاطب اصلی این برنامه‌ها افرادی هستند که عضو کتابخانه‌ها نیستند ولی در شعاع خدماتی کتابخانه‌ها قرار دارند. این برنامه‌ها باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی شوند که حداقل در طول سال ۲۰ درصد به اعضای کتابخانه‌های عمومی شهرستان اضافه کند.

شاخص: هر استان، هر فصل باید یک برنامه فرهنگی برای جذب اعضا برگزار کند. این برنامه‌ها باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی شوند که حداقل در طول سال ۱۰ درصد به اعضای کتابخانه‌های عمومی استان اضافه شوند.

شاخص: ۱۰ الی ۱۵ درصد از برنامه‌های فرهنگی و ترویجی باید در فضای مجازی انجام شود.

۹- مدیریت مشارکتی

سیاست: افزایش همکاری‌ها و مشارکت گروه‌های مردمی، افراد داوطلب و خیرین در کلیه فعالیت‌های کتابخانه‌ای اعم از توسعه و تجهیز یا ارائه خدمات یکی از سیاست‌های سال جاری است.

شاخص: در هر استان معادل ریالی مشارکت‌های مردمی جذب شده باید حداقل ۱۵ درصد کل اعتبارات جذب شده از منابع عمومی باشد.

پیوست ۱: محاسبه ظرفیت اسمی

متغیرهای پایه

CM_L : تعداد استاندارد اعضا به ازای هر کتابدار (L) = ۲۵۰۰ نفر

$$CM_L = (L \times 2500)$$

CM_I : تعداد عضو به ازای هر کتابدار در نهاد = ۲۵ درصد از استاندارد

$$CM_I = CM_L \times 25\%$$

CM_R : تعداد اعضا به ازای فضای مطالعه (RS) = ۱ فضا برای هر ۲۰۰ نفر و ۲.۸ متر به ازای هر فضا یا ۲.۸ متر به ازای هر ۲۰۰ نفر

$$CM_R = (RS / 2.8) \times 200$$

CM_B : تعداد اعضا به ازای تعداد کتاب (B) = ۲ الی ۳ کتاب برای هر نفر

$$CM_{Bmax} = B / 2$$

$$CM_{Bmin} = B / 3$$

شاخصهای ظرفیت

C_{max} : ظرفیت اسمی: بیشینه مقدار اعضای که مجموعه کتابخانه‌های یک شهر یا روستا می‌توانند به آنها خدمات بدهند.

$$C_{max} = \text{Max} (CM_L, CM_R, CM_{Bmax})$$

C_{min} ظرفیت فعلی: کمینه مقدار اعضای که مجموعه کتابخانه‌های یک شهر یا روستا می‌توانند به آنها خدمات بدهند.

$$C_{min} = \text{Min} (CM_L, CM_R, CM_{Bmin})$$

C_A : ظرفیت فعال: مجموع تعداد اعضا کتابخانه‌ها در یک شهر یا روستا.

UC: بهره‌گیری از ظرفیت

$$UC = (C_A / C_{min}) \times 100$$

افزایش ظرفیت: افزایش امکانات در هر یک از شاخص‌ها برای رسیدن به C_{max}

تعدیل ظرفیت: کاهش امکانات در هر یک از شاخص‌ها برای رسیدن به کمترین مقدار C_{min}